

BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI: REKABETÇİ TUTUM ÖLÇEĞİ (RTÖ): GELİŞTİRİLMESİ, GÜVENİRLİĞİ VE GEÇERLİLİĞİ

Yadigar AKBA YIRLI*
Prof. Dr. Betül AYDIN**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı bireylerin rekabetçilik anlayışını ölçmeye yönelik bir Rekabetçi Tutum Ölçeği geliştirmek, güvenilirlik ve geçerliliğini yapmaktır, ölçeğin deneme formu oluşturulmuş, madde analizi ve faktör analizi yapılmıştır. Tek boyutlu bir ölçek olarak tasarlanan maddeler için Cronbach alfa. iç tutarlılık Harst tekniği, test tekrar test değerlendirmeleri yapılmıştır. Beş aşamalı geçerlilik çalışmasında tatminkar sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Rekabetçilik, ölçek Geliştirme. Üniversite öğrencileri.

SUMMARY

The focus of the study is to construct a reliable and valid scale measuring the competitiveness attitude of the individuals. For the initial items, item analysis and factor analysis (basic components) studies are actualized. The scale is conceptualized as a unipolar scale and Cronbach alpha, inner consistency, Harst technique and test retest reliability studies are completed. Validity studies are held in five successive states and satisfactory results are attained.

Key words: Competitiveness, Scale Development, College Students.

Topluma ait olma, grubun üyesi olma insan doğasında var olan en temel olgulardan biridir. İnsanoğlu gelişim sürecinde taklit ve model alma mekanizmasını kullanarak grubun, toplumun bir parçası olma durumundadır. Bu olgunun yanı sıra kişi, toplumla birlikte olurken, bireyselliğini de sürdürmek, özgün olmak, kendini gerçekleştirmek gibi bireyselliğini ortaya koyan özellikler kazanmaya da yönelir.

Sosyalleşme süreci içerisinde birey, toplumun/grubun bir ferdi olma eğilimi içindedir. Fakat, başarılı olma arzusu da insanın doğasında vardır. Bu anlamda fert hem toplum içinde, toplumla birlikte olma, hem de bireyselliğini ortaya koyma gayreti ve ikilemini yaşamaktadır. Birey, değerleri ve amaçları itibarıyla durağan bir varlık değildir. Başarılı olmak ve saygınlık

* Kuleli Askeri Lisesi Okul Psikologu

** M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

kazanmak için çaba harcar. Varlığını kabul ettirmek ister. Bu olgu onu çabalamaya, rekabet etmeye ve başarmaya iten en temel özelliklerinden biridir.

Rekabet, kişinin doğasında var olan özelliklerden biridir. Çocuk, ilköğretim çağına geldiğinde, arkadaş çevresi içerisinde yaşadığı toplumsallaşma sürecinde, başarılı olmayı, işbirliğini ve rekabeti öğrenmektedir.

"Rekabet" ve "Rekabetçilik" nedir? Bu konuda yapılmış değişik tanımlar bulunmaktadır.

Pierson (1990)'ın aktardığına göre; Deutsch (1949), bireylerin bir hedefe bağlanarak, hedefe ulaşmak için diğer bireyleri elemelerinin söz konusu olduğu durumları rekabetçi durumlar olarak tanımlar. Doob (1952). amaca ulaşmanın zor olduğu ya da hedefin diğerleriyle paylaşmadığı durumlarda rekabetin var olduğunu ifade etmiş; Stockdale. Galejs ve Wolins (1983). rekabeti, sosyal bir ortamda hedef belirlemek ve diğer bireyleri bu hedefi elde etmekten men etmek olarak görmüştür. Helmreich ve Spence (1978)'e göre ise rekabetçiliğin. kişilerarası ortamlarda kazanma arzusu olduğu belirtilmektedir (Pierson. 1990).

Riskind ve VWilson (1982) rekabetçiliği, başkalarından daha iyi olmaktan ve kişilerarası rekabete girmekten hoşlanma şeklinde tanımlamışlardır. Simmons, King. Tucker ve Wehner (1986) rekabeti, bir rakibin olduğu, kazanan ve kaybedenlerin bulunduğu durumlar olarak değerlendirmişlerdir.

Bütün bu tanımların paylaştığı ortak öğenin, diğer insanları geride bırakmak adına başarmak olduğu görülmektedir. Oysa Pierson (1990), rekabetçiliği çok boyutlu bir yapı olarak ele almış, mükemmeliyetçilik ve olabileceğinin en iyisi olma amacıyla kişilerarası veya amaca yönelik başarıma güdüsünün bir ögesi veya başarıma motive şeklinde tanımlamıştır. O'na göre rekabetçiliğin iki boyutu vardır. Bunlardan birincisi diğerlerinden daha iyi olma ve daha iyi yapmayı vurgulayan geleneksel rekabetçiliktir ve bu rekabetçilik boyutu "kişilerarası rekabetçilik" olarak adlandırılmıştır. Rekabetçiliğin ikinci boyutu, bir amaç için çabalamayı vurgulayan ve hedefin başkalarını elemek olmadığını boyuttur. Pierson (1990), mükemmel olma ve bir amaca ulaşma arzusu olarak tanımladığı bu rekabetçilik boyutunu "Amaç Rekabeti" olarak adlandırmıştır. Pierson (1990)'a göre. iki rekabetçilik boyutu birbirinden bağımsızdır ancak her ikisinde de amaç. başarmaktır.

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak rekabetçiliği şu şekilde tanımlayabiliriz: Kaynağını başarıma güdüsünden alan ve en iyi olma ya da mükemmel olma isteğiyle, yaşamın herhangi bir faaliyetinde diğer insanları geride bırakarak onlardan daha başarılı olmak için çalışmak ya da belirlenen amaca ulaşmak için gösterilen çabaları içeren bir tutumdur.

Rekabetçilik tanımı içerisinde bulunan başarmak, iyi olmak ve önde olmak kavramları günümüzde ve ülkemiz koşullarında da vurgulanan bir yaklaşımdır. Gerek eğitim süreci, gerekse istihdam koşulları bu konuyu pekiştirmektedir. Ülke nüfusunun yaklaşık % 75'inin genç insanlardan oluştuğu bildirilmektedir. Bu durum beraberinde göreceli olarak daha çok

çalışıp başarılı olmayı, daha iyi olup, fark edilmeyi ve başka kişileri geride bırakmayı da içermektedir. Bu noktada "Türkiye'de rekabetin önemi nedir, ülkemizde rekabetçilik nasıl ölçülebilir?" sorularına cevap bulabilmek için kuşkusuz araştırmalara ve ölçme araçlarına ihtiyaç vardır.

Bu çalışmanın amacı, gerek kişilerin bireysel düzeyde ne derece rekabetçi olduklarını saptamak, gerekse "rekabetçilik" konusunda yapılabilecek araştırmalara bir araç sunabilmek için. rekabetçiliği değerlendirebilecek Likert tipi bir tutum ölçeği geliştirmek ve üniversite öğrencileri için güvenilirlik ve geçerliliğini saptamaktır.

YÖNTEM

Çalışma Grupları

Bu çalışma. Marmara Üniversitesi'nin değişik fakülte ve bölümlerinde okuyan öğrencilerden oluşan beş çalışma grubu ile yapılmıştır. Birinci çalışma grubunu oluşturan 235 kişinin 131'i (% 56.5) bayan, 101'i (% 43.5) erkektir. Yaş rantı 17-31 arasındadır. İkinci çalışma grubunu. 107'si (%80.5) bayan, 26'sı (%19.5) erkek olmak üzere toplam 133 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Bu grubu oluşturan kişilerin yaş rantı 17-28 arasındadır. Üçüncü çalışma grubunu oluşturan 81 öğrencinin 41 *i bayan (%50.6); 40'ı erkektir (%49.4). Yaş rantı 16-22 arasındadır. Bu grup içinde yer alan PDR ikinci sınıf öğrencilerinden 40 kişi aynı zamanda test-tekrar test güvenilirliği için iki uygulamaya da katılmışlardır. Ancak bir karışıklığa meydan vermemesi amacıyla, ayrıca dördüncü çalışma grubu olarak isimlendirilmiştir. 40 kişinin oluşturduğu dördüncü çalışma grubunda yer alan öğrencilerin 22'si bayan (%55), 18'i erkektir (% 45). Yaş rantı 17-23 arasındadır. Beşinci çalışma grubunu oluşturan toplam 46 öğrencinin 28'i bayan (%60.9), 18'i erkektir (%39.1). yaş rantı 17-24 arasındadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmadaki verileri toplamak amacıyla iki ölçekten yararlanılmıştır. Geçerlik çalışmasında geliştirilen Rekabetçi Tutum Ölçeği'ne dış ölçüt olarak "Sürekli Kaygı Ölçeği" ve geliştirilen ölçeğin sosyal beğenirliğini saptamak amacıyla "Sosyal Beğenirlik Ölçeği" kullanılmıştır.

Sürekli Kaygı ölçeği

Spielberger ve Gorsuch tarafından geliştirilen; N. öner ve A. Le Compte tarafından İngilizceden Türkçeye uyarlanan bu ölçek. Süreksiz Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (STAI)' nin sürekli kaygıyı ölçmeye yönelik 20 maddelik alt ölçeğidir. Ölçek, "Bireyin içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız olarak genellikle kendini nasıl hissettiğini belirleyen " bir ölçektir (öner. 1994). Sürekli Kaygı ölçeğinin, test-tekrar test yöntemi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile hesaplanan değişmezlik katsayısı .71 ile .86 arasında; Kuder-Richardson 20 formülüyle hesaplanan iç tutarlık katsayısı .83 ile .87

arasında bulunmuştur. Madde-toplam puan güvenilirliğini saptamak amacıyla yapılan iç tutarlılık analizinde .83 ile .87 arasında değişen korelasyon katsayıları elde edilmiştir (Öner, 1994). İki tür geçerlilik çalışması yapılmıştır. Ölçüt geçerlik için. Öner (1977) tarafından yapılan bir çalışmada normallerle psikiyatrik hastalar arasında karşılaştırma yapılmış ve psikiyatrik hastaların sürekli kaygı puanlarının normallerden ortalama 16.97 daha yüksek olduğu ($p < .01$) ve hastaların durumunu açıklamada sürekli kaygının % 22 oranında katkıda bulunduğu saptanmıştır (Öner, Le Compte, 1985). Sürekli kaygı puanı ortalamalarına göre yapılan karşılaştırma çalışmalarında ise normallerle fiziksel hastalığı olanlar birbirine yakın bulunmuş ancak psikiyatrik hastaların her iki gruba .01 düzeyinde farklılık gösterdiği saptanmıştır (Öner, Le Compte, 1985).

Sosyal Beğenirlik Ölçeği

Bu çalışmada kullanılan "Sosyal Beğenirlik Ölçeği", Kozan (1984) tarafından, Türkiye için geliştirilmiş olan sosyal beğenirlik ölçeğidir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin, 42 kişilik üniversite öğrenci grubu ile bir hafta arayla iki kez yapılan uygulama sonucunda .91 olarak saptandığı, Kuder-Richardson 20 formülüyle hesaplanan iç tutarlığın ise .76 olarak bulunduğu belirtilmektedir (Kozan, 1984). Ölçeğin yapı geçerliğinin, MMP1 alt testleri ile arasındaki korelasyonunun belirlenmesi ve elde edilen bulguların Crowne ve Marlowe'nin kendi ölçekleri ile MMP1 alt testleri arasında buldukları ilişkilerle karşılaştırılması yoluyla saptandığını belirten Kozan (1984), sonuçların paralel bulunmasının, ölçeğin yapı geçerliği için kanıt olduğunu ileri sürmektedir. Bir geçerlik sorunu olarak "olumlu yanıtlanma eğilimini de araştırdığını belirten araştırmacı, bu amaçla ölçekteki maddelerin tersine çevrilerek asıl ölçek ile bir hafta arayla 37 kişilik bir gruba uygulandığını ve elde edilen korelasyon katsayısının negatif ve yüksek olmasının, ölçeğin olumlu yanıtlanma eğiliminden etkilenmediğine kanıt olarak göstermiştir (Kozan, 1984).

SÜREÇ VE BULGULAR

İlk aşamada rekabetçi tutumları içeren denemelik ölçek maddelerinin oluşturulması amacıyla, rekabetçiliği ifade ettiği düşünülen çok sayıda madde yazılmıştır. Bu maddeler konu ile ilgili uzman ve araştırmacılar tarafından gözden geçirilerek düzeltmeler yapılmış ve 74 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. Hep aynı yönde yanıtlanma eğilimini ortadan kaldırmak amacıyla ters ve düz madde sayısının birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir. 74 maddenin 43'ü düz, 31'i ters maddedir.

Oluşturulan bu deneme formu Likert tipi 5'li derecelendirme formunda yapılandırılmış ve yanıtlar "Tamamen Katılıyorum (5 puan)'dan "Kesinlikle Katılmıyorum (1 puan)"a kadar 5'li bir skala üzerinde verilmiştir. Ters maddelerde puanlama tersine döndürülmüş ve "Tamamen Katılıyorum" seçeneğine 1 puan, "Kesinlikle Katılmıyorum" seçeneğine 5 puan verilmiştir.

Bu deneme formu, 235 üniversite öğrencisinden oluşan birinci çalışma grubuna uygulanmış ve elde edilen veriler madde analizine tabi tutulmuştur.

Madde Analizi

74 maddeden oluşan ölçeğin deneme formu içindeki maddelerin belirli bir niteliği ölçüp ölçmediğini ayırt etmek amacıyla. 235 kişiden oluşan birinci çalışma grubundan elde edilen ölçek verileri, madde analizine tabi tutulmuştur.

özgüven (1994)'e göre en iyi sorular, r değeri ,30'dan yüksek olan sorulardır. Bu çalışmada, madde kalan (item-reminder) katsayılarının r değeri .30'un altında kalan toplam 38 madde ölçekten çıkarılmıştır. Geriye kalan 36 madde .30 ve üzerinde korelasyon katsayısına sahiptir ve tümü $p<.001$ düzeyinde istatistiksel anlamlılık taşımaktadır. Bu 36 maddenin 15'i ters. 21 'i düz maddedir.

Faktör Analizi

Madde analizi sonucunda elde edilen 36 maddelik yeni ölçek, 133 kişiden oluşan ikinci çalışma grubuna uygulanmış ve elde edilen ölçek verileri faktör analizine tabi tutulmuştur.

Kaiser'e göre. özdeğeri 1'den büyük olan temel bileşenlerin, toplam varyansı açıklamada yeterli ve etkin olduğu belirtilmektedir (Fırat & Oktay, 1996; Tuğrul, 1996). Bu çalışmada da bu ölçüt dikkate alınmış ve özdeğeri 1'i aşan ve toplam varyansın % 64.9'unu açıklayan 11 faktör elde edilmiştir.

Bazı maddelerin 11 faktör içinde birkaç faktöre yüklendiği görülmekle birlikte. Ergin (1995)'in öne sürdüğü gibi, en büyük madde ağırlığıyla yüklendiği faktöre dahil edilmiştir. Buna göre ölçekte yer alan 36 madde, madde ağırlıkları açısından 11 faktörden 9'una yüklenmişlerdir.

Tuğrul (1996), Temel Bileşenler Analizinde, ilk faktörün en çok sayıda maddeden oluşan ve en yüksek varyansı açıklayan faktör olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada da elde edilen 11 faktörden, toplam varyansın %21.8'ini açıklayan birinci faktörün beklenen çözümü verdiği ve toplam 13 madde dışında tüm maddelerin birinci faktöre yüklendikleri görülmüştür.

Tuğrul (1996)'un Cathell ve Baggaley (1960); Goursch (1974); Neale ve Libert (1980)'den aktardığına göre faktör örüntüsünün oluşturulmasında .30 ile .40 arasında değişen faktör yüklerinin alt kesme noktası olarak belirlenebileceği konusunda birleşilmektedir. Bu çalışmada da .30 ve üzerinde faktör yükleri dikkate alınmıştır. Birinci faktörü oluşturan maddelerin tümünün faktör yükleri ,30'un üzerindedir.

Birinci faktör dışındaki diğer faktörlere yüklenen madde sayısı oldukça azdır ve kavramsal anlamlılık taşımamaktadır. Bu nedenle, başlangıçta kuramsal olarak tek boyutlu

olduğunu düşündüğümüz ölçeğin, rekabetçilik adını verebileceğimiz tek boyutlu bir ölçek olabileceği (Cacioppo ve Petty, 1984'den aktaran Gülgöz ve Sadovvski, 1995) görülmüştür. Bu amaçla diğer Faktörlere yüklenen maddeler ölçekten çıkarılarak birinci faktöre yüklenen 23 maddeden oluşan asıl ölçek formu elde edilmiştir. Geliştirilen bu ölçeğe Rekabetçi Tutum Ölçeği (RTÖ) adı verilmiştir.

Güvenirlilik Analizi Birinci Güvenirlilik Analizi

23 maddelik ölçek, 81 kişiden oluşan üçüncü çalışma grubunun aldığı ölçek puanlarına göre yeniden madde analizine tabi tutulmuştur. Yapılan güvenirlilik analizi ile elde edilen, madde toplam (item total) ve madde kalan (item-reminder) korelasyon katsayılarını içeren madde analizi sonuçları tablo I 'dedir.

Tablo 1. Madde Analizi Sonuçları

Madde No	Madde Toplam (Item-total)	Madde Kalan (Item-Reminder)
1	.41	.46
2	.57	.57
3	.61	.55
4	.64	.65
5	.51	.33
6	.74	.61
7	.66	.57
8	.40	.43
9	.59	.52
10	.57	.50
11	.53	.49
12	.59	.33
13	.52	.48
14	.34	.37
15	.58	.51
16	.48	.53
17	.46	.57
18	.51	.48
19	.40	.41
20	.61	.50
21	.46	.29
22	.43	.28
23	.50	.33

Tablo I'de de görüldüğü gibi, madde toplam (item-total) korelasyon katsayıları .34 ile .66; madde kalan (item-reminder) korelasyon katsayıları .28 ile .65 arasında değişmektedir.

İkinci Güvenirlik Analizi

İkinci güvenirlik analizi, ölçeğin alfa iç tutarlılık katsayısının hesaplanması ile yapılmıştır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı olarak hesaplanan standart a değeri. 81 katılımcıdan oluşan üçüncü çalışma grubu için .88 dördüncü çalışma grubunu oluşturan 40 kişilik grup için .93 ve 46 kişilik beşinci çalışma grubu için .92 olarak bulunmuştur.

Üçüncü Güvenirlik Analizi

Ölçeğin iki yarım güvenirliliğini belirlemek amacıyla Horst tekniğinden yararlanılmıştır. İrinci yarı 12 madde, ikinci yarı 11 madde olarak kabul edilmiştir. Test-tekrar test çalışmasının birinci uygulamasına katılan 47 kişilik üçüncü çalışma grubu için iki yarım güvenirliliği 91'dir (a değeri, birinci yarı için .87. ikinci yarı için 84'tür. İki yarı arasındaki korelasyon ,85'tir). İkinci uygulamaya katılan 40 kişi için iki yarım güvenirliliği ,93'tür (a değeri, birinci yarı için .87. ikinci yarı için ,86'dır. İki yarı arasındaki korelasyon ,88'dir).

Dördüncü Güvenirlik Analizi

Dördüncü güvenirlik çalışması, test-tekrar test yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla dördüncü çalışma grubunda yer alan 40 öğrenciye Uç hafta ara ile Rekabetçi Tutum Ölçeği uygulanmıştır. İki uygulama arasındaki "Pearson korelasyon katsayısı" .38 olup .005 düzeyinde istatistiksel anlamlılık taşımaktadır. Her bir madde için iki uygulama arasındaki korelasyon bir madde dışında tüm maddeler için ,30'un üzerinde ve oldukça yüksektir.

Ancak. Akbıyık ve diğerleri (1996), Karaman (1994) ve Bartko (1991)'nin görüşleri doğrultusunda, test-tekrar test korelasyonunda, Pearson korelasyon katsayısının güvenirlik saptamaları için uygun bir istatistiksel yol olmadığını savunan çalışmaların bulunduğunu ileri sürmektedirler. Buradan yola çıkılarak bu çalışmada da toplam puanlar için, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı kontrol edilmiştir. Bu amaçla yapılan bağlantılı grup t testi (Paired t-test) sonucu tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Test-Tekrar Test Uygulamalarında Alınan Ortalama Puanlar Arasındaki Farklılığın t Testi İle Sınanması Sonucu Elde Edilen Bulgular

	Birinci Uygulama			İkinci Uygulama			Karşılaştırma Sonuçları		
	X	s	n	X	s	n	sd	t	P
Toplam Puanlar	76.17	16.04	40	74.22	16.14	40	39	1.59	p<.05

Tabloda da görüldüğü gibi ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşma yoktur. Bu sonuç test-tekrar test güvenirliliği için leyhte bir bulgu olarak değerlendirilmiştir.

Geçerlilik Çalışmaları

Birinci Geçerlik Çalışması

Dış ölçüt olarak alınan Sürekli Kaygı Ölçeği ile Rekabetçi Tutum Ölçeği, 81 öğrenciden oluşan üçüncü çalışma grubuna uygulanmış ve iki ölçek arasındaki ilişki. Pearson korelasyon katsayısı olarak hesaplanmıştır. İki ölçek arasında anlamlı bir ilişki ($r=.16$, $p<.15$) saptanamamıştır. Bu sonuç kuramsal olarak beklediğimiz doğrultudadır, ölçüt ve ayırt eden (discriminant) geçerlik için bir kanıt olarak değerlendirilmiştir.

İkinci Geçerlik Çalışması

Üçüncü çalışma grubu içinde yer alan PDR ikinci sınıf öğrencisi 47 kişilik grubun ölçek puanlarına göre. rekabetçi tutuma aşırı uçlarda sahip olan üst grup ve alt grup belirlenmiş ve iki grubun ortalamaları arasında farkın anlamlılığı t testi ile sınanmıştır. Bu amaçla 47 kişinin ölçekten aldığı puanlar en yüksekte en düşüğe doğru sıralanmış ve dağılımın üst ucundaki cevaplayıcıların %27'si üst grubu, alt ucundaki %27'si de alt grubu oluşturmuştur. Her gruba 13 kişi girmiştir. Ait ve üst gruplar birbirinden bağımsız olduğu için (Başaran, 1996). bağımsız gruplar için uygulanan t testi kullanılmıştır. Üst grup ve alt grup ortalamaları arasındaki farkın .001 düzeyinde istatistiksel anlamlılık taşıdığı görülmüştür ($t=9.56$; $p<.001$). Bu sonuç, ölçeğin rekabetçi tutumları olanlarla olmayanları ayırt edebildiğini ve ölçeğin geçerli olduğunu yansıtmaktadır.

Üçüncü Geçerlik Çalışması

Ölçeğin yapı geçerliliği konusunda ipucu sağlayan öğelerden birinin iç tutarlılık olduğu belirtilmektedir (Tezbaşaran, 1996). Bu amaçla güvenilirlik çalışmasında elde edilen iç tutarlılık katsayı da ölçeğimizin yapı geçerliliği konusunda bilgi vermektedir.

Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı olarak hesaplanan standart a değeri. 81 katılımcıdan oluşan üçüncü çalışma grubu için .88, dördüncü çalışma grubunu oluşturan 40 kişilik grup için .93 ve 46 kişilik beşinci çalışma grubu için .92 olarak bulunmuştur. Alfa iç tutarlılık katsayısının .51 olmasının araştırma amaçları için yeterli olacağı belirtilmektedir (Ward, 1993). Bu çalışmada elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları, ölçeğin yapı geçerliliğinin yüksek olduğu yönünde bir bulgu sağlamıştır.

Dördüncü Geçerlilik Çalışması

Ölçeğin yapı geçerliliği konusunda fikir veren bir diğer yöntem faktör analizidir. Bu amaçla 81 kişiden oluşan üçüncü çalışma grubunda elde edilen verilere uygulanan faktör analizi sonucunda Kaiser ölçütüne göre öz değeri 1 'i aşan ve toplam varyansın %62.2'sini açıklayan 6 faktör elde edilmiştir. Bazı maddeler birden fazla faktöre yüklendiği için, en yüksek ağırlıklı yüklendikleri faktöre dahil edilmiştir.

Tablo 3. Faktör Analizi Sonuçlar

Faktörler	Maddeler	Madde Ağırlığı
Faktör 1 E=6.81 V=%29.6	4 Hayattaki amaçlarımdan biri her zaman başkalarından daha başarılı olmaktır. 6. İşte ve oyunda kazanmak benim için önemli değildir. 7 Her zaman diğerlerinden daha iyi olmak isterim. 2. Mükemmele ulaşmak benim için önemli değildir. 17. Sınavlardan hep 100 almak isterim, çünkü alınabilecek en yüksek puandır. 3 Yenmek benim için önemli değildir. 9. Rakiplerimi yenmekten hoşlanırım. 16. Başkalarıyla rekabet kişinin asıl amaçlarına ulaşmasını engeller. 15. Arkadaşlarımın cevaplayamadığı soruları ben cevaplamak isterim. 20. Yaptığım herşeyde mükemmel olmayı isterim 11. Sınav sonuçları ilan edildiğinde kaçınıcı olduğum benim için önemli değildir. 18 Diğer insanlardan üstün olmak benim için önemli değildir. 13. Çevremdeki kişilerin benden daha başarılı olmaları beni kışkırtmaz. 1. Sınavlarda hep 100 almak isterim çünkü bu, diğerlerinden daha iyi olduğum anlamına gelir. 8 Sınavlardan beklediğim notu almak benim için önemli değildir. 19. Rakiplerimi alt edemsem de üzülmem. 14. Kazanmak her zaman kaybetmekten daha iyidir.	.71 .69 .65 .65 .63 .62 .59 .59 .59 .57 .54 .54 .54 .51 .49 .47 .42
Faktör 2 E=1.99 V=%8.7	10. Bir hedefe ulaşmak için birisiyle rekabet ettiğimde tek başıma yaptığımdan daha iyi sonuç alırım. 5. Yarışmanın söz konusu olduğu durumlarda daha başarılı olurum. 21. Bir ödül ya da oyun kazandığımda bu, benim diğerlerinin arasında en iyisi olduğum anlamına gelir. Adil olan en iyi olanın kazanmasıdır.	.57 .47 .47
Faktör 3 E=1.65 V=%7.2	23. Kendimi başkalarıyla kıyaslama eğilimindeyim.	.44
Faktör 4 E=1.51 V=%6.6	12 Katıldığım yarışmalarda sonuçlar ilan edileceği zaman heyecanlanırım.	.60
Faktör 5 E=1.28 V=%5.6		
Faktör 6 E=1.04 V=%4.5	22. Sınavlardan önce belli bir not hedefim yoktur	.48

Tablo 4.7'den de görüldüğü gibi 17 madde birinci faktöre, 3 madde ikinci faktöre, 1 madde dördüncü faktöre ve bir madde altıncı faktöre yüklenmiştir. Beşinci faktöre yüksek ağırlıkla yüklenen madde yoktur. Ölçeğin tek boyutlu bir ölçek olduğu düşünülmektedir.

Tuğrul(1996)'un Gorsuch (1974): Lee ve Comrey (1979)'dan aktardığına göre. faktör analizi sonucunda elde edilen varyans oranları ne kadar yüksek olursa, ölçeğin faktör yapısı da o kadar güçlü olmaktadır. Bununla birlikte sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranlarının yeterli olduğu kabul edilmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984; Shrcer. VViebe. Luther ve Adams. 1988: Smyth ve Williams 1991'dan aktaran Tuğrul, 1996). Bu çalışmada elde edilen varyans oranı %60 oranının üzerindedir ve %62.2 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç ölçeğin yapı geçerliliği açısından olumlu bir sonuç olarak kabul edilmiştir.

Beşinci Geçerlilik Çalışması

Beşinci geçerlilik çalışması. RTÖ'nin sosyal beğenirlikten etkilenme durumunu saptamak amacıyla yapılmıştır. Dördüncü çalışma grubunu oluşturan 40 kişilik gruba uygulanan Sosyal Beğenirlik Ölçeği ile RTÖ arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon yöntemi ile hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4'tedir.

Tablo 4. RTÖ ile Sosyal Beğenirlik Ölçeği Arasındaki Korelasyon

	Sosyal Beğenirlik Ölçeği		
	n	r	P
Kckıbetçi Tutum ölçeği	46	-.06	p>.05

Tablo 4'den de görüldüğü gibi. iki ölçek arasında negatif ve anlamsız bir korelasyon mevcuttur. Bu sonuç. RTÖ'nin, sosyal beğenirlikten etkilenmediği ve geçerli olduğu yönünde güçlü bir kanıt sağlamıştır.

SONUÇ, YORUM VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Likert tipi ve "rekabetçiliği" ölçtüğü varsayılan bir ölçek geliştirilmiştir, ölçeğin geliştirilmesinde. Likert tipi bir ölçeğin geliştirilebilmesi için gerekli bütün koşullar sağlanmıştır.

Çalışmanın ilk aşamasında "rekabetçiliği" yansıttığı düşünülen çok sayıda ifade oluşturulmuş ve konuyu bilen üç uzmanın görüşü de alınarak 74 maddeden oluşan ilk denemelik ölçek hazırlanmıştır. Ölçeğin yanıtları, likert tipi ölçeklere özgü beşli skala üzerindedir. Denemelik ölçeğin uygulandığı birinci çalışma grubunda yer alan bireyler, her bir madde için "Tamamen katılıyorum", "Çoğunlukla katılıyorum". "Kararsızım", "Pek katılmıyorum" ve "Kesinlikle katılıyorum" seçeneklerinden birini seçerek tepkide bulunmuşlardır.

Denemelik ölçek için Likert'in önerdiği korelasyona dayanan madde analizi yöntemi kullanılarak, madde kalan ve madde toplam korelasyon katsayıları saptanmıştır. Pearson korelasyon katsayısı olarak hesaplanana madde-toplam korelasyon katsayıları,42 madde için 30 ve üzerinde iken. madde -kalan korelasyon katsayıları 36 madde için .30 ve üzerinde iken. madde kalan korelasyon katsayıları 36 madde için .30 ve üzerinde bulunmuştur, ölçeğin iç

tutarlılığını artırmak amacıyla (özgüven. 1994) madde kalan korelasyon katsayıları .30'un altında kalan toplam 38 maddenin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

Madde analizinden sonra oluşturulan yeni form, düz ve ters maddelerin ölçekteki serleri açısından yeniden düzenlenmiş ve oluşturulan ikinci denemelik ölçek ikinci çalışma grubuna uygulanarak faktör analizi yapılmıştır.

Faktör analizi yöntemi olarak temel bileşenler (principal component) yöntemi kullanılmış ve toplam varyansın %64.9'unu açıklayan 11 faktör elde edilmiştir. Maddelerin en büyük faktör yüküyle yüklendikleri faktöre dahil edilmesi (ergin, 1995) neticesinde, tüm maddelerin aslında 9 faktörde toplandıkları görülmüştür.

Ölçeğin ilk oluşturulması aşamasında kavramsal olarak rekabetçiliği ölçen tek boyutlu bir ölçek oluşturulması temel alınmış olduğunda, faktör analizi sonucunda birinci faktöre yüklenen 23 maddenin dışında kalan maddeler atılarak yeni bir form oluşturulmuştur. Faktör analizi sonucu . birinci faktöre yüklenen 23 madde üçüncü denemelik ölçeği oluşturmuştur. Bundan sonraki aşamalar, bu ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik analizlerini içermiştir

23 maddelik ölçeğe uygulanan madde analizi sonucunda, madde-kalan korelasyon katsayısı sadece iki maddenin 30'un altında bulunmuştur. Bu maddelerin madde-toplam korelasyonları yüksektir ve bu korelasyon katsayısının 20'nin altına düşmemesi ve ölçeğin iç tutarlılığının yüksek bulunması nedeniyle (özgüven.1994) ölçekten çıkarılmalarına gerek duyulmamıştır.

Ölçeğin standart alfa iç tutarlılık katsayıları üçüncü, dördüncü ve beşinci çalışma grubu için ayrı ayrı hesaplanmış ve .88 ile .93 arasında değişen alfa katsayıları elde edilmiştir. Bu bulgular, ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermenin yanı sıra ölçeğin güvenilirlik katsayısının iç tutarlılığı katsayısından daha yüksek olacağı düşünüldüğünde (Özgüven. 1994), güvenilirliğin de yüksek olduğuna delil sağlamıştır.

Ölçeğin iki yarım güvenilirliği, iki yarıda eşit sayıda madde bulunmadığından bu amaçla kullanılan Horst Formülünden yararlanılarak belirlenmiştir. Elde edilen iki yarım güvenilirlik katsayıları .91 ve .93 tür.

40 kişiden oluşan dördüncü çalışma grubu ile yapılan test-tekrar test çalışmasında, üç hafta ara ile aynı kişilere yapılan iki uygulama arasındaki korelasyon .38 olarak saptanmıştır. Bu korelasyon katsayısı çok yüksek bulunmamakla birlikte istatistiksel olarak anlamlıdır.($p<005$).

Ancak. Akbıyık ve diğerleri (1996), Karaman (1994) ve Bartko (1991)'nin görüşleri doğrultusunda, test-tekrar test korelasyonunda. Pearson korelasyon katsayısını güvenilirlik saptamaları için uygun bir istatistiksel yol olmadığını savunan çalışmaların bulunduğunu ileri sürmektedirler. Buradan yola çıkılarak bu çalışmada da toplam puanlar için ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı kontrol edilmiştir. Bu amaçla yapılan bağlantılı grup t testi (paired t-testi) sonucunda, iki uygulamadan elde edilen ölçek toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Eğer, anlamlı bir farklılaşma

olsaydı, yani aynı kişiler aynı ölçekle farklı zamanlarda yapılan iki ölçmeye farklı tepkilerde bulunsalardı, bu durum ölçeğin güvenilirliği konusunda kuşku yaratacaktı.

Yapılan tüm güvenilirlik analizleri, geliştirilen 23 maddelik ölçeğin güvenilir olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalardan birincisi, dış ölçüt olarak alınan sürekli kaygı ölçeğiyle rekabetçi tutum ölçeği arasındaki ilişkinin belirlenmesi olmuştur. Bu amaçla her iki ölçek de 81 öğrenciden oluşan üçüncü çalışma grubuna uygulanmış ve iki ölçek arasındaki ilişki. Pearson korelasyon katsayısı olarak hesaplanmıştır, düşük ve anlamsız korelasyon, ölçüt geçerliği ve ayırt eden (diseriminant) geçerlik için veri sağlamıştır. Çünkü RTÖ. nevrotik rekabetçiliği ölçen bir araç olarak geliştirilmemiştir ve bizim ölçmeye çalıştığımız rekabetçilik olgusunun, nevrotik düzeyde ve bir kişilik boyutu olarak sürekli yaşanan kaygı ile ilişkisi olmamalıdır. Rekabetçilik daha çok başkalarıyla birlikte iken yaşanan bir olgudur ve daha çok yarışma durumlarının olduğu ortamlarda ve kültürlerde artış gösterebilecek bir tutumdur. Sürekli kaygının ise kişinin başkalarından bağımsız olarak kendi iç süreçleri ile ilgili bir olgu olduğu düşünülmektedir. Nitekim Öner (1985), sürekli kaygı yaşayan kişilerin, içinde buldukları durumu genellikle stresli olarak algılama ve yorumlama eğiliminde olduklarını ve sürekli kaygısı yüksek olanların, kolaylıkla incindiklerini ve karamsarlığa büründüklerini belirtmektedir. Oysa rekabetçi kişiler., karamsarlık ve incinmek yerine başkalarını geçmek ya da hedefine ulaşmak için sürekli motivasyonu yüksek olan başarıma güdüsünün verdiği şevk ile sürekli çabalayan kişiler olarak düşünülmektedir. Ancak rekabetçi insanların da kaygılı olanları olabilir. Bu yüzden iki ölçek arasında negatif ve anlamlı bir ilişkinin de olmaması gerekir. Bu çalışmada RTÖ ve SKÖ arasında ilişki çıkmaması geçerlik için kanıt kabul edilmiştir.

İkinci geçerlik çalışması, üçüncü çalışma grubu içinde yer alan PDR ikinci sınıf öğrencisi 47 kişilik grubun ölçek puanlarına göre. rekabetçi tutuma aşırı uçlarda sahip olan üst grup ve alt grup belirlenmesi ve iki grubun ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığının bağımsız grup t testi (Tezbaşaran. 1996) ile sınanması olarak gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla 47 kişinin ölçekten aldığı puanlar en yüksekte en düşüğe doğru sıralanmış ve dağılımın üst ucundaki cevaplayıcıların %27'si üst grubu, alt ucundaki %27'si de alt grubu oluşturmuştur. Her gruba 13 kişi girmiştir. Üst grup ve alt grup ortalamaları arasındaki farkın .001 düzeyinde istatistiksel anlamlılık taşıdığı görülmüş ve bu sonuç, ölçeğin, rekabetçi tutumları olanlarla olmayanları oldukça iyi ayırt edebildiği ve ölçeğin geçerli olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.

ölçeğin yapı geçerliliği konusunda ipucu sağlayan öğelerden birinin iç tutarlılık olduğu belirtilmektedir (Tezbaşaran, 1996). Bu amaçla güvenilirlik çalışmasında elde edilen iç tutarlılık katsayıları, aynı zamanda ölçeğin yapı geçerliliğinin yüksek olduğunu da göstermiştir. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı olarak hesaplanan standart a değeri. 81 katılımcıdan oluşan üçüncü çalışma grubu için .88. dördüncü çalışma grubunu oluşturan 40 kişilik grup için .93 ve 46 kişilik beşinci çalışma grubu için .92 olarak bulunmuştur. Böylece üçüncü geçerlik çalışmasını, ölçeğin iç tutarlılığının belirlenmesi oluşturmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliği konusunda fikir veren diğer bir yöntemin faktör analizi olduğu belirtilmektedir (Karasar, 1994). Bu amaçla 81 kişiden oluşan üçüncü çalışma grubundan elde edilen verilere uygulanan faktör analizi neticesinde Kaiser ölçütüne göre öz değeri 1'i aşan toplam varyansın %62,2'sini açıklayan 6 faktör elde edilmiştir. 17 madde birinci faktöre, 3 madde ikinci faktöre, 1 madde üçüncü faktöre, 1 madde dördüncü faktöre ve bir madde altıncı faktöre yüklenmiştir. Beşinci faktöre yüksek ağırlıkla yüklenen madde yoktur.

Tuğrul (1996)'un Gorsuch (1974): Lee ve Comrey (1979)'den aktardığına göre, faktör analizi sonucunda elde edilen varyans oranları ne kadar yüksek olursa, ölçeğin faktör yapısı da o kadar güçlü olmaktadır. Bununla birlikte sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranlarının yeterli olduğu kabul edilmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984; Shherer, VViebc, Luther ve Adams, 1988: Smyth ve VWilliams, 1991'den aktaran Tuğrul, 1996). Bu çalışmada elde edilen varyans oranı %60 oranının üzerindedir ve % 62.2 olarak saptanmıştır. Bu sonuç, ölçeğin yapı geçerliliği açısından olumlu bir sonuç olarak kabul edilmiştir.

Geçerlik sınımalarında, ölçeğin sosyal beğenirlikten etkilenip etkilenmediğinin önemli olduğu belirtilmektedir (Kozan, 1984). RTÖ' nin sosyal beğenirlikten etkilenme durumunu saptamak amacıyla dördüncü çalışma grubunu oluşturan 40 kişilik gruba uygulanan Sosyal Beğenirlik Ölçeği ile RTÖ arasındaki korelasyon negatif ve anlamsız bir ilişki göstermiştir. Bu sonuç, RTÖ' nin, sosyal beğenirlikten etkilenmediği ve geçerli olduğu yönünde güçlü bir kanıt sağlamıştır.

Yapılan geçerlik çalışmaları, ölçeğin geçerli olduğu yönünde kanıtlar sağlamıştır.

Geliştirilen RTÖ' nin bu çalışmaya katılan çalışma gruplarını oluşturan üniversite öğrencileri için geçerli ve güvenilir bulunması, ölçeğin en azından araştırma amacıyla rahatlıkla kullanılabileceğini göstermektedir. Uygulama amaçlı kullanımlarda ise dikkatli olunmasında yarar görülmektedir. Çünkü yapılan güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarının değişik örneklemeler ile tekrarlanması gerekmektedir ki, bu konu başka çalışmalara kaynak teşkil edebilir.

Ölçeğin geliştirilme ve geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında kullanılan çalışma gruplarını oluşturan öğrenciler genellikle 17-25 yaşları arasındadırlar. Ergenlik ve genç yetişkinlik çağını içeren bu yaşlar arasındaki öğrenciler için geçerli ve güvenilir bulunan ölçeğin, lise öğrencileri için de araştırma amaçlı olarak kullanılabilmesi düşünülmektedir.

Rekabetçi Tulum Ölçeği ile çeşitli araştırmalar yapılabilir. Örneğini:

1. Türk toplumu için rekabetçiliğin ne derece önemli olduğu, Türk insanının ne derece rekabetçi olduğu araştırılabilir ve diğer toplumlar için elde edilen bulgularla kıyaslanabilir. Bu sonuç, toplumsal yapıyla ve gelişmekte olan bir ülke olarak diğer gelişmiş ülkelere göre eksik yönlerimiz konusunda bir boyut olarak fikir verebilir.

2. Türk toplumu için, cinsiyet ve cinsiyet rolü tutumları açısından rekabetçilikte bir farklılık olup olmadığı araştırılabilir.

3. İş dünyası için, personel seçiminde faydalanılabilir. Örneğin, rekabet gerektiren iş alanlarına alınacak personelin seçiminde. Rekabetçi Tutum Ölçeği ile eleme yapılabilir.
4. Türkiye'de bulunan farklı etnik gruplar arasında rekabetçi tutumların değişimi incelenebilir. Ya da, belirli bir grubun başarılı, diğer bir grubun başarısız bulunduğu alanlarda, bunun olası bir nedeni olarak rekabetçi tutumların karşılaştırmasını yapmak amacıyla Rekabetçi Tutum Ölçeğinden yararlanılabilir.
5. Rekabete dayanan bir başarının söz konusu olduğu durumlarda, kişilerin başarısızlık nedenlerinin anlaşılması için, bir boyut olarak kişinin ne kadar rekabetçi olduğunu saptamada kullanılabilir.
6. Üst ve alt ekonomik düzeydeki kişiler arasında, rekabetçilik açısından bir farklılık olup olmadığını araştırmak ilginç olabilir.
7. Spor karşılaşmalarına katılan takımların üyeleri seçilirken, eşit yetenekteki kişiler arasında karar verilmediği durumlarda, daha rekabetçi bir birey tercih edilebilir. Bu açıdan da Rekabetçi Tutum ölçeğinden yararlanılabilir.
8. Türk toplumundaki rekabetçi bireylerin kişilik özelliklerini incelemek ilginç bir araştırma konusu olabilir.
9. Türkiye için, rekabetçilik ve ana-baba tutumlarının etkileşimi incelenebilir. Kişilerin rekabetçiliği. Rekabetçi Tutum ölçeği ile saptanarak, bu kişilerin ne tür ana-baba tutumuyla yetiştirildiği araştırılabilir. Okul ortamında öğrenci velileri, çocuklarına yönelik tutumların aşırı rekabetçiliğe yol açabilecek tutumlar olması durumunda, öğrencinin yaşayabileceği mutsuzluklar konusunda uyarılabilir. Ya da çocuğunu normalde olması gereken rekabetçilik ve başarıma güdüsü geliştirmeyecek düzeyde motive eden ve buna neden olabilecek tutumlara sahip ana-babalar bu konuda bilinçlendirilebilir. Çocukların başarısızlıklarında kendi paylarını öğrenmek, ailelerin çocuklarının başarısızlığı durumunda gösterdiği aşırı tepkileri azaltabilir.
10. Kendini açma (self-disclosure) ve yakın arkadaşlık kurabilme özelliği ile rekabetçilik arasında ters bir ilişki olduğunu saptayan çalışmalar mevcuttur (Busse ve Birk. 1993). Buradan yolu çıkılarak, yalnız olduğu gözlenen ve arkadaşlık kuramayan öğrencilerin bu durumlarının olası bir nedeni olarak rekabetçi tutumları incelenebilir ve bu amaçla Rekabetçi Tutum ölçeğinden yararlanılabilir. Böylece bu yönde verilecek danışma hizmeti ile sağaltıma gidilebilir.
11. Rekabetçiliğin başarıma güdüsünün bileşenlerinden biri olduğu düşünülerek, rekabete dayalı bir eğitim sistemi içinde yer alan öğrencilerin, düşük başarı göstermesinin olası bir nedeni olarak, rekabetçilik düzeylerinin düşük olup olmadığı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

AKBIYIK, Derya İren: M.Emin ÖNDER: Erol GÖKKURT ve Vildan SÜMBÜLOĞLU. "Genel Sağlık Anketi Üç Ayrı Puanlama Yöntemine Göre Geçerlik ve Test-Tekrar Test Güvenirlik". 3P Psikiyatri. Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi, 4(2). 1996, ss. 91-99.

BUSSE, Wilfried M.O. ve Janicc M. BİRK. "The Effects of Self Disclosure and Competitiveness On Friendship For male Graduate Students Over 35.". Journal of College Student Development.

Vol:34, May 1993.

ERGİN, Demirali Y. "Ölçeklerde Geçerlik ve Güvenirlik". **Marmara** Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:7, Yıl: 1995. ss.125-148.

FIRAT-OKTAY, S.Ümit. "Marmara Üniversitesi Sosyal Bilim öğrencilerinin Fakülte ve Bölümler Bazında Farklılıklarının Çok Değişkenli İstatistik Teknikler İle Analizi", İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın No: 573, İstatistik ve Ekonometri Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No: 2. Ocak 1996.

GÜLGÖZ, Sami ve Cyril J. SADOWSKI. "Düşünme İhtiyacı ölçeğinin Türkçe Uyarlaması ve Öğrenci Başarısı Göstergeleri İle Korelasyonu". Türk Psikoloji Dergisi, Cilt: 10. Sayı:35, 1995, ss. 15- 24.

JOHNSON, David W.ve Roger T.JOHNSON. "The Effects Of Intergroup Cooperation and Intergroup Competition On Ingroup And Outgroup Cross-Handicap Relationship". The Journal of Social Psychology, Volume 124. First Half, October 1984.

JOHNSON, David VV.ve Roger T.JOHNSON. "Relationship Between Black And White Student In Intergroup And Competition ". The Journal of Social Psychology , 125(4), 1985, ss.421-428.

KARASAR, Niyazi. Bilimsel **Araştırma Yöntemi**. 6.Basım. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık

LTD., 1994.

KOZAN, Kamil. "Davranış Bilimleri Araştırmalarında Sosyal Beğenirlik Boyutu ve Türkiye İçin Bir Sosyal Beğenirlik Ölçeği". ODTÜ Gelişme Dergisi, 10(3), 1984, 447-478.

ÖNER, Necla. Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler, Bir Başvuru Kaynağı. Birinci Basım. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1994.

ÖZGÜVEN, I.Ethem. Psikolojik Testler. Ankara: Yeni Doğu Matbaası. 1994.

PIERSON, Sharon Griffin. "The Competitiveness Questionnaire Measure Of Two Components Of Competitiveness". *Measurement And Evaluation In Counseling And Development*. Vol: 23, October 1990. ss. 108-115.

WARD, Edvard A. "Factor Structure Of Employed Adults Motivation For Competitive Or Cooperative Strategy". *The Journal of Social Psychology*, 133(5), 1993. ss.741 -743.

RISKIND, John H. Ve David.W. WILSON. "Interpersonal Attraction For The Competitive Person: Unscrambling The Competition Pradox." *Journal of Applied Social Psychology*, 12(6). 1982. ss.444-452.

SKON, Linda. "Cooperalive Pecn Interaction Versus Individual Compclilion And İndividualıstic E Kort s: Efectı On The Acquisituon Of Cogniive Reasoning Strategies". **Journal of Educational Psychology**, Vol:73 No:l. 1981. ss.83-92.

SIMMONS, Carolyn H.. Elizabeth A.WEHNER., Suzette Settle TUCKER ve Cheryl Simrell KINC. "**The Cooperative/ Competilive Strategy Scale: A Mesure Of Motivation To Use Cooperalive Or Competitive Strategies For Success**". **The Journal of Social Psychology**, 128 (2). January 1988,

ss. 199-205.

SIMMONS, Carolyn **H.** Cheryl Simrell KING. Suzette Settle TUCKER ve Elizabeth A.WEHNER . "Success Strategies: Winning Through Cooperation **Or** Competition ". **The Journal of Social Psychology**, 126 (4). February 1986. ss.437-444.

TEZBAŞARAN, A.Ata **L. i kert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu**. Ankara Türk Psikologlar Derneği Yayınları. Eylül 1996.

TJOSVOLD, Dean. "Povver İn Cooperalive And Competitive Organizational Comext". *The Journal of Social Psychology*, **130 (2), 1990**, ss. **249-258**.

TJOSVOLD, Dean. "Effect Ot' Povver Reward And Punish İn Cooperalive And Competilive Contexts". *The Journal or Social Psychology*, **135 (6). 1995**. ss. **723-736**.

TUĞRUL, Ceylan. "Gençlik Dönemindeki Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği: Faktör **Yapısı**, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". **Türk Psikoloji Dergisi**, Cilt: **11**, Sayı: **36, 1996**, ss. **25-43**.